

**CONSERVAREA DIGITALĂ A PATRIMONIULUI CULTURAL
LA BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA**
*Digital preservation of cultural heritage at the
National Library of the Republic of Moldova*

Diana SILIVESTRU

Doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova
Centrul Național de Digitizare
Biblioteca Națională a Republicii Moldova
PhD student, Moldova State University
Head of the National Digitization Center
National Library of the Republic of Moldova
E-mail: lupusor.diana@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5946-178X

CZU:091:004.9:025.5(478)
10.5281/zenodo.7129434

Summary. The article highlights an ambitious digitization project through which the national cultural heritage, owned by the BNRM, is valued. The paper presents the project obtained as a non-refundable grant offered by Japan through the Japan International Cooperation Agency. The grant offered as part of the cultural projects supported by Japan is intended to improve the equipment of the National Library of the Republic of Moldova with digitization equipment, which will contribute to the preservation of resources in virtual format, ensuring virtual access and the long-term preservation of cultural values. The project will demonstrate the concept of reusing and enriching the content of the National Library of the Republic of Moldova, the most important heritage holding institutions in Chisinau and other 37 district and city libraries throughout the republic. The article also mentions the performance of the BNRM in the creation, development, preservation and valorization of digital content from the Republic of Moldova – thanks to the project called the Moldavian National Digital Library – which represents the result of the cooperation and integration actions and works carried out by the BNRM on a national and European level.

Keywords: National Library of the Republic of Moldova, Japan Agency for International Cooperation, digitization project, NDL Moldavia, digitization, digital libraries, digital preservation

Astăzi, prin toate inițiativele luate la nivel european este încurajată crearea de conținut digital și constituirea de bază de date pentru o mai bună diseminare a informației, pentru a permite utilizatorilor accesul on-line la resurse, pentru încurajarea procesului de creație în format electronic, pentru promovarea și prezervarea numerică a patrimoniului cultural național și european în format digital. Evoluțiile tehnologice deschid noi posibilități de digitalizare a patrimoniului cultural în scopul păstrării, conservării, restaurării, cercetării, dar și al extinderii și reutilizării accesului online. Spre exemplu, incendiul tragic de la Filarmonica Națională „Serghei Lunchevici” din Chișinău produs la 24 septembrie 2020 demonstrează importanța digitalizării și a conservării culturii. Un alt exemplu ar fi incendiul devastator de la Catedrala Notre-Dame din Paris, de la 15 aprilie 2019. Mai recent, pandemia de COVID-19 și măsurile de distanțare fizică impuse au evidențiat necesitatea unui patrimoniu cultural oarecum accesibil, precum și avantajele unor astfel de instrumente digitale.

Conservarea digitală și punerea în valoare a patrimoniului documentar imprimat capătă un rol important în creșterea calității vieții cetățenilor și dezvoltarea comunităților prin contribuția la dezvoltarea unui climat de toleranță multiculturală și religioasă, la transferul de cunoștințe și la lărgirea accesului la cultură. Republica Moldova, ca țară semnatară a acordului de asociere cu Uniunea Europeană, poate îmbogăți memoria culturală colectivă cu un patrimoniu cultural

și științific de valoare, oferit utilizatorilor de pretutindeni, într-un mod coerent, în concordanță cu normele europene. Având în vedere faptul că prin toate inițiativele luate la nivel european, pentru prezervarea și valorificarea patrimoniului cultural este încurajată crearea de conținut digital, Biblioteca Națională a Republicii Moldova (BNRM) a mers pe metoda digitizării, aceasta devenind una dintre prioritățile și activitățile-cheie din ultimii zece ani.

Ațiunea de digitizare a resurselor deținute de instituția BNRM scoate în evidență în anul 2022 un proiect ambițios de digitalizare, vorba fiind de: „**Proiectul de digitalizare a activității Bibliotecii Naționale, prin îmbunătățirea echipamentelor digitale și crearea în baza secției Colecției digitale, a Centrului Național de Digitizare**”. Acest proiect se anunță a fi un proiect important și hotărâtor pentru transformarea digitală a Bibliotecii Naționale în deceniul următor.

Conform Strategiei de dezvoltare a Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova pentru anii 2019–2021¹, și potrivit strategiei 2023–2025 care este în curs de elaborare, digitizarea patrimoniului cultural scris din biblioteci și integrarea lor în circuitul informațional național, european și universal a fost și rămâne a fi în continuare o direcție prioritară de acțiune pentru BNRM. Una din direcții prioritare a constituit a fi și îmbunătățirea echipamentului de digitizare, precum și extinderea Bibliotecii Naționale Digitale „Moldavica”. Aceste priorități se regăsesc și în documente de politici de țară importante, precum Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 478 din 04.07.2012 privind Programul Național de Informatizare a Sferei Culturii pentru anii 2012–2020² și Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova Digitală 2020”³.

În scopul digitalizării celor mai valoroase lucrări de patrimoniu și pentru a asigura prezervarea și păstrarea pentru generațiile viitoare, dar și asigurarea accesului la aceste valori, BNRM a solicitat ajutorul Agenției Japoneze de Cooperare Internațională pe marginea îmbunătățirii echipamentelor de digitizare și crearea în baza secției Colecției digitale a Centrului Național de Digitizare. Legislația națională definește obligațiile și responsabilitățile BNRM referitoare la informațiile despre patrimoniul cultural documentar, la administrarea, continuitatea disponibilității și conservarea acestuia. În această ordine de idei, potrivit Legii cu privire la biblioteci, aprobată de Parlamentul Republicii Moldova la 20 iulie 2017 și intrată în vigoare începând cu 18 februarie 2019 stipulează că „Biblioteca Națională a Republicii Moldova constituie Biblioteca Națională Digitală „Moldavica”, care include documente ce fac parte din patrimoniul cultural național mobil, deținute de biblioteci, muzee și arhive”⁴.

Ca bibliotecă, centru biblioteconomic național cu funcții metodologice pentru tot Sistemul Național de Biblioteci și coordonator al Programului „Memoria Moldovei”, BNRM și-a asumat responsabilitatea creării în baza secției Colecției digitale a unui Centru Național de Digitizare, care va coordona procesul de digitizare a colecțiilor de patrimoniu.

Ideea a avut ca punct de pornire Grantul de susținere a culturii (Cultural Grant) al Japoniei, anunțat în 2018 de către Ministerul Afacerilor Externe al Japoniei în cadrul Proiectului Cultural Grant Assistance (procurement of equipment)⁵. Grantul în valoare de 409 de mii dolari

¹ Strategia de dezvoltare a Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova 2019–2021 [on-line]. Disponibil:

<http://bnrm.md/files/biblioteca/Strategia%20de%20dezvoltare%202019-2021.pdf> (consultat 20.07.2022).

² Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 478 din 04.07.2012 „Cu privire la Programul național de informatizare a sferei culturii pentru anii 2012-2020 [on-line]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=20148&lang=ro (consultat 18.07.2022).

³ Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 857 din 31.10.2013 cu privire la Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova Digitală 2020” [on-line]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=49441&lang=ro (consultat 18.07.2022).

⁴ Legea cu privire la biblioteci nr. 160 din 20.07.2017 [on-line]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/files/accesDedicat/Lege-cu-privire-la-biblioteci.pdf> (consultat 18.07.2022).

⁵ Vera Osoianu, *Preistoria unui proiect cu țintă în viitor*, in: *Magazin bibliologic*, 2020, nr. 3-4, p. 27-30.

SUA (peste 7 000 000 lei) este destinat conservării și protejării patrimoniului cultural în cadrul instituțiilor sistemului național de biblioteci și lărgirii accesului cetățenilor la informație prin achiziționarea echipamentului modern și digitalizarea Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova⁶. Esența acestui proiect constă în digitizarea, indexarea și conservarea tuturor resurselor culturale naționale relevante disponibile în Biblioteca Națională a Republicii Moldova și partenerii săi: biblioteci, muzee și arhive.

Proiectul a vizat dotarea și completarea Centrului Național de Digitizare cu echipamente digitale performante prin procurarea a patru scanere pentru cărți: unul automat, 2 semi-automate, un scanner pentru microfilme/ microfise și un server de capacitate de 232 TB pentru stocarea informației digitizate. Cu echipamentele menționate, Biblioteca Națională va digitiza lucrările de patrimoniu și cele cu solicitare sporită din partea utilizatorilor din colecțiile bibliotecii.

La nivel instituțional, BNRM a format un grup de lucru care a analizat unele dintre problemele legate în mod specific de selectarea, prioritizarea, digitizarea și punerea la dispoziție a conținutului patrimoniului cultural. În proces de lucru se află proiectul – program de numerizare planificată a colecțiilor Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova. În I etapă a acestui proiect, BNRM va acorda prioritate colecțiilor proprii, în special cele de patrimoniu, în cea de-a II-a etapă, BNRM va coordona procesul digitizare a colecțiilor de patrimoniu din cadrul partenerilor BNRM, pe linia Programului Național Memoria Moldovei. Urmează ca la această etapă să fie integrate obiectele digitale ale tuturor documentelor incluse în Registrul Programului Național „Memoria Moldovei”, cuprinse în colecțiile celor 6 biblioteci mari, 5 muzee, a Camerei Naționale a Cărții și Agenției Naționale a Arhivelor. Iar în cea de-a III-a etapă va fi extinsă digitizarea la toate nivelurile, se va acorda o atenție sporită lucrărilor foarte valoroase ce se vor regăsi în colecțiile bibliotecilor mari din Chișinău și în cele din 37 de biblioteci municipale, raionale, orașenești din întreaga republică⁷

Concomitent cu procesul de digitizare, BNRM va face toate demersurile în vederea extinderii Bibliotecii Naționale Digitale „Moldavica” – în transformarea acesteia – într-o platformă de agregare și recoltare a conținutului național digital din cadrul instituțiilor deținătoare de patrimoniu național scris și imprimat.

Totodată, BNRM va dezvolta în continuare sistemul de gestionare și conservare a obiectelor digitale, va dezvolta prima etapă a sistemului de gestionare a drepturilor de autor și de licențiere a conținutului digital ca până la sfârșitul anului 2025, proiectul va completa conținutul digital actual al Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova și a altor instituții culturale. Unicitatea colecțiilor acestui proiect va fi determinată în mare măsură de colecțiile sale speciale - colecția de documente numerice de Moldavistică, documente numerice referitoare la Exteriorica, colecția de cărți și manuscrise rare, colecție de hărți, colecția de partituri și materiale audiovizuale, colecția de artă, colecția de microfilme și microfise, etc.

În continuare vom menționa unele rezultate și beneficii ale acestui proiect transformator pentru Biblioteca Națională și partenerii săi deopotrivă:

- Condițiile de conservare și conservare se vor îmbunătăți considerabil prin metode digitale, ceea ce va permite extinderea duratei de viață a documentelor patrimoniale.
- Prin digitizarea și dezvoltarea Bibliotecii Digitale Naționale, monumentele scrise vor fi accesibile unui număr mai mare de persoane și vor avea un impact mare asupra educației tinerei generații.
- Prin dezvoltarea Bibliotecii Digitale Naționale se va crea un mediu eficient pentru cercetare.

⁶ *Ibidem*, p. 28.

⁷ Diana Silivestru, *Angajamentul digital al Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova în contextul proiectului național 2021 – declarat an al amplificării digitalizării activității bibliotecilor* [on-line]. Disponibil: https://www.bibnat.ro/dyn-doc/publicatii/Revista%20Biblioteca%204_2021_site.pdf (consultat 20.07.2022).

- Digitizarea documentelor va fi realizată la un nivel avansat de tehnologie, iar asistența necesară în ceea ce privește pregătirea personalului specializat va fi furnizată altor instituții culturale și educaționale.

- Identificarea partenerilor în afara Republicii Moldova, mai ales în cazul patrimoniului cultural național depus în străinătate și încheierea acordurilor de cooperare.

- Prin mediatizarea și dezvoltarea în continuare a acestui proiect se va atrage atenția societății asupra patrimoniului documentar deținut de BNRM și a problemei salvagădării documentelor patrimoniale, care va contribui la relansarea funcției patrimoniale a bibliotecilor și a altor instituții care dețin colecții patrimoniale.

Începând cu anul 2022, am putea numi, în acest început de nou deceniu digital pentru Biblioteca Națională, preocupările și miza instituției, este ca BNRM să dețină capacitatea tehnologică adecvată pentru a crea colecții în diferite formate și să poată asigura accesul publicului la ele. Iar finalitatea cu succes privind implementarea acestui proiect ambițios, va fi un rezultat prin care BNRM își va putea îndeplini misiunea sa esențială, și anume de a asigura accesul la colecțiile sale, atât generației de azi, cât și celor viitoare.

Astăzi, Centrul Național de Digitizare (CND) creat în baza secției Colecții digitale, constituie o subdiviziune în structura Direcției Resurse Informaționale a Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova (a se vedea Figura 1) și are ca obiect de activitate următoarele direcții:

- digitizarea documentelor (documente legate, documente audio-vizuale, documente-imagini etc.),

- explorarea, adaptarea și implementarea standardelor și protocoalelor internaționale pentru digitalizarea și conservarea patrimoniului cultural, precum și experiența altor biblioteci,

- conservarea și arhivarea pe termen mediu și lung a obiectelor digitale, cooperarea și stabilirea relațiilor de parteneriat cu alte instituții din țară implicate în digitalizarea patrimoniului cultural,

Figura 1. Centrul Național de Digitizare, Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Figura 2. Pagina de acces la site-ul <http://www.moldavica.bnrm.md/>

- colaborarea cu instituții similare din străinătate, în special cu biblioteca digitală Europeană (bibliotecă, arhivă și muzeu) – platforma patrimoniului cultural digital European,
- asistență de specialitate etc.

Așa cum în Republica Moldova nu există o structură specializată în digitizarea documentelor, care ar putea oferi servicii de digitizare sau consultanță pe acest segment de activitate. Unica instituție care poate oferi expertiză privind digitizarea este BNRM. Biblioteca Națională a Republicii Moldova deține experiența necesară în digitalizarea patrimoniului cultural național, dovadă acestui fapt fiind Biblioteca Națională Digitală „Moldavica”, lansată în 2010 (a se vedea figura 2), care însumează activități de scanare, stocare, prelucrare digitală și publicare online.

Organizarea documentelor digitalizate este făcută în bază de date cu respectarea standardelor de lucru europene în domeniu.

În anul 2022⁸, activitatea Centrului Național de Digitizare este axată pe lucrările de digitizare a documentelor cu titlu de manuscris (tezele de doctorat /doctor habilitat) și a început deja transferarea în format digital a documentelor sonore și grafice de valoare din colecțiile BNRM. Acest proiect, la o etapă ulterioară urmează a fi realizat în bază de cooperare. Partenerii BNRM vor fi bibliotecile, muzeele și arhivele participante la programul „Memoria Moldovei”. Proiectul este de a îmbunătăți echipamentele necesare pentru conservarea patrimoniului cultural al Moldovei, să dezvolte o infrastructură digitală robustă, pentru a sprijini crearea și conservarea seturilor digitale și pentru a promova valorile naționale la nivel local, național și internațional.

Digitizarea documentelor este un proces continuu, care odată început, necesită un efort permanent și investiție financiară. Deși au fost înregistrate rezultate pozitive, la nivel național, există unele probleme actuale în Republica Moldova⁹, pe care ar trebui să le menționăm:

⁸ Programul de activitate al instituției publice Biblioteca Națională a Republicii Moldova pentru anul 2022, Chișinău, 2021, 52 p.

⁹ Diana Silivestru, *Transformarea digitală a Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova: este pregătită pentru următorul deceniu al schimbărilor digitale sau nu?* [on-line]. Disponibil: https://irek.ase.md/xmlui/bitstream/handle/123456789/2037/SILIVESTRU%20Diana_Conf_Sep-

- Absența unei strategii naționale stabilite și funcționale în domeniul digitalizării, accesibilității online și conservării, care duce la lipsa coordonării între inițiative locale separate;
- Lipsa de înțelegere și soluții practice cu privire la importanța unor aspecte precum standarde și softuri comune de calitate și interoperabilitate;
- Nevoia unei cooperări mai bune la nivel local și național, întrucât patrimoniul cultural este patrimoniul pe care îl împărtășim cu toții;
- Lacunele din legile și reglementările legislative naționale legate de digitalizare duc la dificultăți pentru factorii de decizie din instituțiile din sectorul patrimoniului cultural;

Dacă ar fi să rezumăm situația actuală din Republica Moldova, am putea trage următoarele concluzii de bază:

- Colecțiile locale/regionale au importanță națională și europeană, dar sunt subreprezentate în spațiul digital.
- Experiența în digitalizare este sporadică și sub-nivel, proiectele de digitalizare în masă sunt lipsă, iar cele mici sunt răzlețe și nesemnificative.
- Munca de digitalizare în sine nu a fost realizată în proporție de 100%, astfel țara nu corespunde priorităților actuale stipulate în strategiile naționale;
- Nu este disponibil niciun program guvernamental sau un fond separat destinat în mod special proiectelor de digitalizare (respectiv finanțare), digitalizarea în Republica Moldova depinde puternic de sprijinul financiar extern.

Problemele enunțate mai sus pun obstacole în calea digitalizării în masă în Republica Moldova. Pentru a schimba aceste lucruri, sunt necesare conjugarea eforturilor în viitor. În același timp există posibilități potențiale de îmbunătățire a situației care pot stimula activități de digitalizare, așa precum:

- Crearea unei infrastructuri comune pentru activitatea principalelor instituții de patrimoniu cultural: alocarea investițiilor financiare necesare;
- Depășirea practicii inițiativelor izolate la scară mică și promovarea unei tendințe către activități complementare structurate;
- Crearea unei rețele metodologice comune pentru instituțiile care gestionează diferite tipuri de patrimoniu;
- Crearea de programe naționale structurate de formare în domeniul conservării digitale și al accesibilității online.

Concluzii: Pentru a-și îndeplini menirea, biblioteca este obligată să răspundă provocărilor mediului digital, integrându-se noului context informațional și de comunicare. În contextul implementării cu succes a proiectului japonez, acest fapt va face o dovadă a conceptului de reutilizare și îmbogățire a conținutului de la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, a celor mai importante instituții deținătoare de patrimoniu din Chișinău și a altor 37 de biblioteci raionale, orașenești din întreaga republică. În acest sens, următorii 10 ani vor fi decisivi și transformatori pentru Biblioteca Națională a Republicii Moldova, perioadă în care tehnologia digitală va juca un rol central în realizarea acestei viziuni. Totuși, transformarea digitală se va reflecta în nivelul de asumare privind îmbrățișarea acestei oportunități de transformare digitală, nivelul de implicare și abordare a instituției BNRM față de acest rol, precum și gradul de percepție și mentalitate colectivă. Cert este faptul, că funcția și misiunea principală a instituției BNRM va rămâne la fel cum a fost dintotdeauna: să colecteze, să păstreze și să ofere acces la tot felul de cunoștințe, cu scopul de a furniza varii informații utilizatorilor săi.